

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

פרק ז' נפתח במילים "אחר הדברים האלה" המגשרות בין אירועי שנת שתיים לדרויוש המתוארים בפרק ו', לימי שלטונו של המלך ארתחשתסא, ועליית עזרא ונחמיה. תקופת עזרא ונחמיה היא תקופה בה מתבסס הישוב היהודי בארץ ישראל, נגזות התקוות לחידוש המלוכה, מסתלקת הנבואה ונוצרת השלמה עם החיים ביהודה הכפופה לשלטון הפרסי. דמותו של עזרא מנהיגה את עם ישראל במעבר מן החזון הנבואי אל עולמם של חכמים. דמותו נחקקה בזיכרון הדורות כמנהיג רוחני רב השפעה, כעין משה שני. בפרקנו ניתן לראות את מטרות עלייתו, להתוודע לאופי הנהגתו ולדרך בה הוא מתמודד עם האתגרים הרוחניים והדתיים שהוא פוגש עם עלייתו ארצה.

1.

יחוסו של עזרא:

בפסוקים א-ה מפורט אילן היוחסין של עזרא, שמגיע עד לאהרון הכהן ולכהן האחרון של בית ראשון שריה לבית צדוק. מהו הרושם שיוצר יחוס כזה בעיני הקוראים? יחוס זה יקבל משמעות גדולה בפרקים הבאים, לאור מאבקו של עזרא בנישואי התערובת.

2.

עלית עזרא:

נסו להשוות בין עלית עזרא לעלית זרובבל בפרק ב': שימו לב לפרטי העליה, לתאריך היציאה הסמלי, עד כמה העליה קטנה ביחס לעלית זרובבל, מי נמצא בה ומי חסה. שימו לב לעדותו הנוגעת ללב של עזרא על העדר השמירה על השיירה (ח, כא-כג).

3.

מינויו של עזרא על ידי ארתחשסתא:

קראו את רישיון ארתחשסתא (ז',יא-כו) השוו לרישיונות כורש (א',ב-ד; ו',ג-ד) ודרישוש (ו',ו-יב), מה הוא מוסיף עליהם? המינוי כולל סמכות רחבה על היהודים ברחבי האזור ולא רק בארץ ישראל (כה) וכן סמכויות ענישה ושיפוט (כו), נסו לזכור אותם ולבחון האם משתמש עזרא בסמכויותיו אלה.

4.

מטרת עלית עזרא:

על תפקידו של עזרא אנו יכולים ללמוד מהאזכורים השונים של תפקידו כ"סופר" לאורך הפרק (ו, יא, יב, כא); את הגדרת מטרתו ניתן להסיק מפס' י (שימו לב לביטוי "ללמד בישראל חק ומשפט" והשוו לשמות ט"ו כד-כה; יהושע כ"ד כב-כה) היזכרו בעלית זרובבל (פרק ב') ונסו לעמוד על הייחוד שבמטרתו של עזרא.

עיינו גם בגמרא בבלי סנהדרין כא ע"ב:

רבי יוסי אומר: ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא קדמו משה.

במשה הוא אומר (שמות יט, ג) "ומשה עלה אל האלהים"

בעזרא הוא אומר (עזרא ז, ו) "הוא עזרא עלה מבבל" מה עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן תורה.

במשה הוא אומר (דברים ד, יד) "ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים"

בעזרא הוא אומר (עזרא ז, י) "כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט"

הרחבה: הלויים בספר עזרא

בפרקנו מתוארת באריכות ההתעקשות של עזרא למצוא לוויים ולהוסיף אותם לשיירתו. לא ברור מדוע לא מצא עזרא לוויים ומדוע היה חשוב לו כל כך שיעלו עימו לוויים. בעוד שבתקופת בית ראשון היה עיקר שבט לוי לוויים ומיעוטו כוהנים, בתקופת שיבת ציון היחס בין הכוהנים והלוויים מתהפך. כבר ברשימות המפורטות בעזרא ב' מספר הכהנים הוא כ-4500 ואילו מספר הלוויים על כל פלגיהם כולל משוררים ושוערים הוא כ-350. מצב זה של מיעוט לוויים מגיע לשיאו בעלית עזרא, שם לא מצטרפים לעליה לוויים כלל ויש לחפש אותם ולהביאם באופן אקטיבי.

לא ברור מדוע התמעטו כל כך הלוויים לאחר החורבן. בפסיקתא רבתי ל"א מסופר על נאמנותם של הלוויים למקדש שגרמה להם להטיל מום בעצמם ובסופו של דבר לא לשוב ארצה:

"בשעה שבא נבוכדנצר ושרף את בית המקדש והגלה את ישראל... וכיון שבאו על הנהרות בבל, אילו נפנו לאכילה ושתייה, ואילו נפנו לבכי ולמספד.

אמר להם נבוכדנצר: מה אתם יושבים ובוכים?

והוא קורא לשבטו של לוי ואמר להם: הכינו עצמכם עד שאנו אוכלים ושותים אני מבקש שתעמדו ותקישו לפניי בכינורות שלכם כדרך שהייתם מקישים בבית המקדש שלכם לפני אלהיכם.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

מסתכלים אילו באילו ואמרו: לא דיינו שהחרבנו בית מקדשו בעונותינו אלא עכשיו אנו עומדים להקיש בכינורותינו לפני הננס הזה?

מיד עמדו כולהם ונטלו עצה ותלו כינורותיהם בערבות שהיו שם, ושלטו בנפשותם ונתנו אליו ידיהם לתוך פיהם ומרצצים ומקצצים אותם,

ודוד מפרשה "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו... על ערבים בתוכה תלינו כינורותינו" (תהלים קל"ז), שתלו שבתו של לוי שם כינורותיהם בערבים על שפת הנהר, "כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משיר ציון איך נשיר את שיר ה'" (תהלים קל"ז ג' וד')

'לא נשיר' לא נאמר אלא 'איך נשיר', מראים אותם אצבעותיהם ואומרים להם אין אתם יודעים שהיו כפותינו חזקים כברזל ונתקטעו אצבעותינו ראו היאך נשיר,

...ואם אין אתה למד מכאן, יש לך להתפייס ממקום אחר, שאתה מוצא שאחר שבעים שנה נבנה הבית, ובשנה שכורש אומר להם שיעלו ויבנו את בית המקדש "מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל" (עזרא א' ג') כתב שעלו הכהנים והלויים וראשי האבות שנאמר "ויקומו הכהנים והלויים וראשי האבות" (עזרא א' ה'), ואחר כך כתב "ואקבצם אל הנהר... ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם" (עזרא ח' ט"ו) אלא שלא היו יכולים להקיש בכינורות שהיו אצבעותיהם מקוטעות. ומניין שחזרו לתוכה מן אותם הלויים שגלו מתוכה? שכן כתב "ורבים מראשי האבות והלויים אשר ראו הבית הראשון ביסודו" וגו' (שם ג' י"ב).

אפשר להסביר את מיעוט הלויים בכך שבגלות לא היו להם תפקידים מיוחדים וגם לא איסורי נישואין וסייגים אחרים שסייעו לכהנים לשמור על זהותם, כך או כך בוודאי שהיו מעט לויים בתקופת שיבת ציון.

את התעקשותו של עזרא לקחת איתו לויים אפשר להבין כאשר עוקבים אחרי תפקידם לאורך הספר. מעבר לתפקיד המסורתי של סיוע לכהנים בבית המקדש, נמצאים הלויים במקומות קריטיים של הוראת התורה לעם. במעמד הוראת התורה בנחמיה ח' מתוארים הלויים "המְבַיְנִים אֶת הָעָם". הלויים משמשים כמורי התורה המסייעים לעזרא במהפכה הרוחנית שהוא מבקש לעשות. ללוייה נועד תחום חשוב וגדול שערכו היה מן המכריעים בתולדות האומה ובתקופה זו היתה לו חשיבות מיוחדת, כפי שנאמר כבר בברכת משה (דברים ל"ג),

"יִזְרֶה מְשַׁפְּטֵיךָ לְיַעֲקֹב, וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל".

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555